

L'ETNA

REVISTA DE LLETRES

HIVERN

32

2002

DOSSIER
LA VIGÈNCIA DELS
NOSTRES CLÀSSICS

ENTREVISTA
ENRIC LLUCH

PERFIL CLAUDE SIMON

XIV PREMIS LITERARIS
CIUTAT D'ALZIRA

LA NOSTRA CUINA

QUADERNS D'ANIMACIÓ
LECTORA

S U M A R I

3 OPINIÓ
DIALEG

VICENT ALONSO

4
L'OPINIÓ DE LA CRÍTICA5 PERFIL
CLAUDE SIMON

PERE CALONGE

6
FLAIXOS9
LA SOCIOLINGÜÍSTICA,
CRUÏLLA DE CONEIXEMENTS

TONI MOLLÀ

10 ENTREVISTA

ENRIC LLUCH

JOSEP MILLO

12 AVANÇAMENT
LA MALEDICCIO DE RA

13 QÜESTIONARI

GLÒRIA LLOBET

JOAN CARLES GIRBÉS

14 REPORTATGE
XIV PREMIS LITERARIS CIUTAT D'ALZIRA

DOSSIER

LA VIGÈNCIA DELS NOSTRES CLÀSSICS

16
REVISITAR ELS CLÀSSICS

VICENT JOSEP ESCARTÍ

18 ENTREVISTA
LES VEUS DEL TEMPS,
UNA APROXIMACIÓ ANTOLÒGICA ALS
NOSTRES CLÀSSICS

VICENT BORRÀS

20 REPORTATGE
LA NOSTRA CUINA

MAITE INSA

22 QUADERNS D'ANIMACIÓ LECTORA
LLEGIR ELS CLÀSSICS

JORDI TIÑENA

24
QUI VOL PRESENTAR UN LLIBRE? (I)

JUANJO LÓPEZ RUIZ

25
RESSENYES28 NOVES TECNOLOGIES
ELS NOSTRES CLÀSSICS A INTERNET

ANNA I. MONTESINOS

29
NOTÍCIES30 EL RETROVISOR
CURIAL I GÜELFA

SALVADOR VENDRELL

EDITORIAL

La vigència dels clàssics

«Qui perd els orígens, perd la identitat» diu la cançó de Raimon, i l'afirmació, amb tota la seua contundència, no en disminueix la veracitat per molt que es repetisca o, fins i tot, esdevinga tòpica. Per això, entre altres raons, és important per a un poble i per a una cultura que els seus clàssics —els seus mites històrics, artístics i literaris— mantinguen la seua vigència, la seua fita com a referent orientador d'un present amb voluntat de perpetuar-se en un futur.

Sense aquesta mena de vigilància i assessorament dels clàssics, es corre el risc d'avançar sense rumb, en la més completa de les cegueses. Respectem, per tant, els nostres avantpassats il·lustres i venerem-los i estimem-los com ho fa, per exemple, el poble gitano amb els seus morts, perquè ells formen part de nosaltres, de les nostres vides i ens acompanyen amb tot allò que van saber transmetre'ns i que nosaltres hem de saber llegar a les generacions futures.

En aquest sentit, i no per pura arqueologia o nostàlgia, hem de mantenir viva la presència dels nostres clàssics. I no hi ha una manera millor de fer-ho que divulgant a tothora les seues obres. Dels clàssics se n'han de fer edicions crítiques per a erudits i estudiosos universitaris, però també edicions divulgatives per a lectors no especialitzats i, fins i tot, publicacions amb fragments i versions per a infants i joves. No menyspreem, doncs, aquesta darrera possibilitat. En part, popularitzar els nostres clàssics és també la millor manera de reaccionar contra aquells que ens els volen amagar. No hi renunciem. Potser ja hem pactat massa coses —i, potser, en part, algunes qüestions calia que foren pactades—, però els avantpassats cal deixar-los en pau, i els nostres orígens ben clars. Ara, que pacten «ells» un poc també. Nosaltres, per necessitat, hem de reivindicar-los a tots: March i Martorell, Llull i Muntaner, Metge i Roig, sant Vicent i Canals, Jordi de Sant Jordi i Febrer, Corella i Desclot, Pere Seraff i Timoneda, Porcar i Joan Ramis, Llorente i Verdaguer... A tots. Perquè tots érem i som, almenys, una única literatura.

DIÀLEG

VICENT ALONSO *

EN UN CONEGUT ARTICLE SOBRE VIRGILI, T. S. ELIOT DEIA QUE «LA PERSISTÈNCIA DE LA CREATIVITAT LITERÀRIA EN QUALSEVOL POBLE CONSISTEIX EN EL MANTENIMENT D'UN EQUILIBRI INCONSCIENT ENTRE LA TRADICIÓ EN EL SENTIT MÉS AMPLI –LA PERSONALITAT COL·LECTIVA, PER DIR-HO AIXÍ, QUE ES REFLECTEIX EN LA LITERATURA DEL PASSAT– I L'ORIGINALITAT

DE LA GENERACIÓ ACTUAL». CREC QUE ÉS UNA MANERA, TAN LÚCIDA COM SINTÈTICA, D'ASSENYALAR ERRORS DE PES EN LA INTERPRETACIÓ DEL PAPER QUE HEM DE CONCEDIR ALS AUTORS CONSIDERATS «CLÀSSICS» –ELS UNIVERSALS I ELS NOSTRES O, EN PARAULES DEL MATEIX ELIOT, ELS ABSOLUTS I ELS RELATIUS.

Ja s'entén que parle dels errors monumentals, els de les actituds que o bé es permeten el luxe de renunciar per complet a la personalitat col·lectiva o bé s'hi amaguen definitivament fins al punt de no gosar fer ni un sol pas més enllà. En un cas com en l'altre, es fa impossible la mateixa creativitat literària, perquè aquesta és necessàriament diàleg. En literatura sobretot, la creació *ex novo* és una quimera i pensar, des de la claredat poderosa de qualsevol clàssic, que ja cap altra llum serà possible és la manera més eficaç de firmar la pròpia sentència de mort.

Òbviament, als errors monumentals se n'afegeixen altres que, en el cas concret de la nostra cultura, convindria no oblidar. Parle, per exemple, d'aquella actitud tan habitual entre nosaltres de dirigir el diàleg cap als clàssics dels altres sense haver concedit als propis ni una sola oportunitat. Actituds així, com ja s'ha dit tantes vegades, ens satel·litzen i en res contribueixen a la configuració de la personalitat col·lectiva, imprescindible per a l'equilibri de què parla Eliot. Al capdavant, universals o no, totes les cultures tenen les seues grandeses, amb les quals és decisiu dialogar perquè tot avança en una direcció acceptable.

Ja han passat molts anys des de la Transició. És lògic, i saludable, que la nostra literatura mostre desigs urgents de renovar-se. Un bon grapat de maneres de fer, que tingueren la seua vigència a començaments dels setanta, han anat exhaustint a poc a poc les seues virtuts i ja fa anys que es detecten intents de descobrir camins i territoris nous. I és bo, molt bo, que això passe. Però no s'entén que alguns s'ho plan-

Ja han passat molts anys
des de la Transició.
És lògic, i saludable,
que la nostra literatura
mostre desigs urgents
de renovar-se

El nostre segle xx
ens ha deixat un nombre
considerable d'autors
amb els quals
no ens podem permetre
el luxe del silenci

tegen des de la perspectiva de negar absolutament algunes de les herències rebudes. Això, que en qualsevol literatura hauria de mirar-se sempre amb ulls de preocupació, en la nostra és un luxe del tot inacceptable.

Vull pensar que en la recent polèmica sobre el *Nabí* de Carner, no era aquesta l'actitud dels que la llançaren a les tribunes periodístiques. Sebastià Alzamora, que la inicià, i altres, que insistiren en posicions semblants, han repetit una vegada i una altra que el que es pretenia atacar no era tant Carner com la proposta de model únic que alguns n'han volgut fer. I els segui-

dors de la premsa valenciana recordaran una sèrie d'articles recents, a propòsit de l'ombra allargada de Joan Fuster, que denunciaven el servilisme d'aquelles actituds incapaces de fer compatibles l'admiració i certes dissidències. Aquesta és la direcció adequada perquè ja sabem que quan els tòtems es toquen, el món trontolla i que no es tracta simplement de divertir-se constatant-ho.

El nostre segle xx ens ha deixat un nombre considerable d'autors amb els quals no ens podem permetre el luxe del silenci. Dialogar amb ells és la condició imprescindible per a contribuir al desenvolupament equilibrat de la nostra història cultural i literària. I és clar que per a una empresa així no ens serveixen ni l'orgull de creure's el primer habitant del planeta literari ni la ingenuïtat de pensar que algú ja ha deixat escrit tot el que és possible. ●

* ESCRITOR. DIRIGEIX LA REVISTA *CARÀCTERS* I ACABA DE PUBLICAR EL RECURR D'ARTICLES *LES PARAULES I ELS DIES* (BROMERA, 2002).

32

2002

L'ILLA AUTORITZA LA REPRODUCCIÓ DELS SEUS ARTICLES SI SE'N FA ESMENT DE LA PROCEDÈNCIA.

Joan Josep Isern,
Avui, octubre de 2002

Pau Joan HERNÀNDEZ,
Avui, setembre de 2002

Josep Manuel MARTÍNEZ,
El Temps, novembre de 2002

Marc CANDELA,
des, hivern de 2002

M. Dolors ALIBÉS,
Presència, abril de 2002

CLAUDE SIMON

EL NOBEL DISCRET

PERE CALONGE

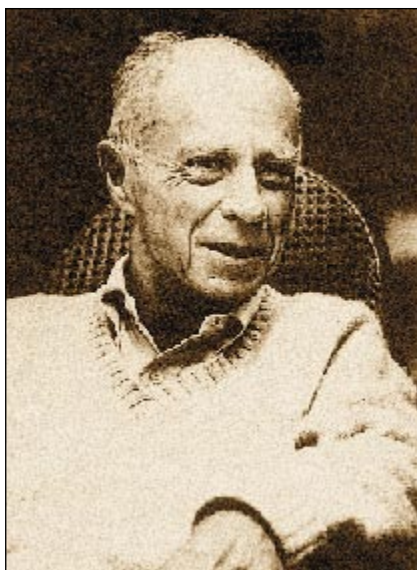
CLAUDE SIMON APAREIXIA ELS DARRERS ANYS COM UN COLRAT CAMPEROL, COM UN DISCRET CAVALLER RURAL DEDICAT A LA FEINA DE VITICULTOR AL CASAL FAMILIAR DE SALSES. COM UN ESCRIPTOR GAIREBÉ RETIRAT, EN PART VÍCTIMA DEL DESCRÈDIT QUE AFECTA ELS AUTORS DE L'ÚLTIM GRAN MOVIMENT LITERARI FRANCÉS: EL *NOUVEAU ROMAN*. PARTICULARMENT A FRANÇA, LA BATALLA CONTRA

AQUEST MOVIMENT –EN QUÈ S'INTEGREN, AMB SIMON, AUTORS COM NATHALIE SARRAUTE, ALAIN ROBBE-GRILLET, MICHEL BUTOR O ROBERT PINGET–, HA ESTAT FEROTGE ELS DARRERS VINT-I-CINC ANYS, SOTA L'ACUSACIÓ D'HAVER ANIQUILAT EL PLAER DE LA LECTURA, I D'HAVER FET FUGIR EL PÚBLIC A CAUSA DEL DOGMATISME DE LES SEUES PROPOSTES.

En aquest sentit, la concessió del premi Nobel de Literatura el 1985 es feia quan l'autor ja no comptava entre els noms estel·lars del món intel·lectual francès, i ni tan sols el guardó ha aconseguit d'apaivagar les crítiques. De fet, són les universitats estrangeres les que han difós l'obra de Claude Simon, que actualment està traduïda a vint-i-vuit llengües.

Però el ben cert és que la recent aparició a França de *La reprise*, de Robbe-Grillet, i d'*El tramvia*, de Simon, els ha tornats a posar d'actualitat, i ha demostrat que el *nouveau roman* és, si més no, un cadàver amb molt bona salut. Al mateix temps, Simon torna a demostrar, als vuitanta-vuit anys, que és un dels autors contemporanis més interessants; que, efectivament, les seues novel·les no són *fàcils*, en el sentit que ho seria una narració lineal i ensopida; i que es tracta d'un autor exigent, que arisca en una aventura que reprén constantment, com Proust, les experiències biogràfiques.

L'autor recorre els seus records, però no com qui descobreix les pròpies intimitats als ulls dels altres, sinó per construir-los des de l'escriptura, per treballar la memòria i donar-li forma fins a inventar-ne tot un univers. Claude Simon escriu i reescriu la seua memòria, que no és –per tant– l'ingredient, sinó el producte de la ficció, allò que alguns han anomenat l'*autoficció*. Així ha estat des que acabara *El trampós* el 1941, i així continua després de seixanta anys i d'una vintena de llibres, entre els quals destaquen títols com *Les géorgiques*, *L'acàcia*, *La ruta de Flandes*, o

aquest darrer lliurament anomenat *El tramvia*.

Nascut el 1913 a Tananarive (Madagascar), on estava destinat el seu pare –un militar mort l'any següent a Verdun–, va passar la infantesa a Perpinyà, on l'aristocràtica família materna estava arrelada. Allà va viure fins a la mort de la mare, deu anys més tard, moment en què es traslladaria a París. Va militar a Barcelona en les files republicanes els primers dies de la Guerra d'Espanya –els records de la qual inspirarien *Le Palace*. Va ser oficial de cavalleria a Flandes durant la Segona Guerra Mundial, i la fulminant derrota patida va ser testimoniada a *La ruta de Flandes*. Fet pre-

soner, va poder escapar per lluitar en les files de la resistència contra els alemanys.

Ara, amb *El tramvia*, l'autor retorna a la ciutat dels seus primers anys, i recrea la seua infantesa a Perpinyà des de la perspectiva d'un ancià malalt. La versió que n'ha elaborat Joan Francesc Mira, Premi Nacional de Traducció 2001, ens acosta aquell tramvia que circulava a Perpinyà als anys vint, enllaçant el centre urbà amb la costa veïna, i que el nen utilitzava per a anar i tornar de l'escola. Enllaçant la ciutat i la platja, la màquina recorre les vies per acostar també les imatges i sensacions de l'infant que va ser, en un moment temporal més proper al de l'escriptura en què envelleix un home malalt.

[Trobareu un dossier complet d'informació a la fitxa d'*El tramvia* de la web <www.bromera.com>.]

Dubtes ?

Per què a Canal 9 —que encara, i malgrat tot, continua sent una televisió pública— es resisteix tant a parlar de literatura?

Per què el catàleg de publicacions de la Biblioteca Valenciana, format per més de 70 obres, només inclou 3 llibres íntegrament en valencià?

Per què els mitjans de comunicació catalans no es fan ressò d'importants premis literaris que es convoquen al País Valencià?

Per què la base de dades del ISBN a Internet no és gens fiable ni està mai actualitzada?

«La indústria del llibre es fonamenta en dos joves: Jesucrist i Harry Potter.»

Financial Times

«He escrit en castellà per arribar a més lectors, però no em sent traïdora.»

María de la Pau JANER,
La Vanguardia

«Quan reps un premi, perds la condició d'autor incògnit per esdevenir un autor ignorat, com tots aquells que s'han fet un nom escrivint en català.»

Manuel BAIXAULI,
La Intro

«Els escriptors no tenen el deure de ser persones políticament compromeses.»

Ian McEWAN,
Avui

«Llegir és errar; quan hom obri un llibre, comença un passeig que no sap on el condueix.»

Pascal QUIGNARD,
L'Express

Criteris

JOSEP FRANCO

Fa ja quasi cent anys, quan Pompeu Fabra va publicar el *Diccionari*, tenia el suport de Prat de la Riba i la col·laboració de desenes de corresponsals distribuïts arreu dels «territoris hispànics de la Corona d'Aragó». I, no obstant aquestes adhesions, Fabra va publicar unes quantes dotzenes d'articles divulgatius en els quals justificava les solucions normatives, lèxiques i ortogràfiques.

Els membres de l'AVL compten amb el suport del PP de la CV i del PSPV-PSOE i, si no estic mal informat, no solament no tenen corresponsals a la resta dels territoris amb què compartim la nostra llengua, sinó que estan fent el seu treball en secret «per evitar interferències».

Em semblen, la de Fabra i la dels acadèmics de l'AVL, dues actituds molt diferents: clara i democràtica la primera; fosca i autoritària la segona. Per això crec que si l'AVL vol tenir el suport dels usuaris de la llengua que pretén «actualitzar», hauria de donar a conèixer els criteris normativitzadors que aplicarà, no imposar-los a força de vigilància policial als correctors i als traductors, de censura, en una paraula.

En aquest número de *L'illa*, dedicat als clàssics, els membres de l'AVL hi trobaran una llengua viva, canviant i rica: els fonaments de la llengua estàndard estable, lògica i capaç d'adaptar-se a qualsevol necessitat expressiva que va fundar Fabra, que acceptaren com a seua els firmants de les Normes del 32 i que volem els valencians actuals.

Els clàssics són només un punt de partida; però sempre serà millor mirar respectuosament arrere per a tractar de recuperar una riquesa que el temps ha devaluat, que no aplicar l'únic criteri que, fins ara, semblen capaços d'esgrimir els membres de l'AVL: el d'autoritat.

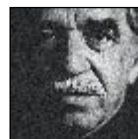
Lagardère, monopoli francès de l'edició

Les editorials europees i llatinoamericanes del grup de comunicació Vivendi Universal, una multinacional amb pèrdues també multimilionàries, han passat a mans del conglomerat Lagardère. La compra, xifrada en 1.250 milions d'euros, el converteix en el primer gran grup editorial francès: controla més del 50% del mercat editorial veí, el 80% de l'edició escolar i de llibres de butxaca i el 70% de la distribució i és 10 vegades més gran que el seu rival immediat. A casa nostra, això significa que Anaya, Alianza, Cátedra, Vox, Bruño o Barcanova han passat a mans del gegant francès de l'edició.

Amb set, prou

Segons ha desmentit el seu agent literari, J. K. Rowling no escriurà un vuitè llibre de la popular sèrie de Harry Potter malgrat les especulacions de la premsa britànica durant les últimes setmanes. Així doncs, Rowling manté la paraula: les aventures del personatge prodigi de la literatura infantil de les últimes dècades, que ja ha venut fins al moment 120 milions d'exemplars en tot el món, acabaran amb el setè llibre.

García Márquez bat tots els rècords

Gabriel García Márquez ha batut el rècord de vendes de tota la història de la literatura a l'Estat espanyol. Amb un llançament espectacular d'1.000.000 d'exemplars per a tots els països de llengua castellana, el premi Nobel colombià aconseguí vendre 500.000 exemplars en el primer mes a les llibreries. Una xifra tan espectacular que, si continua així, podria aconseguir una fita: amortitzar l'astronòmic avançament que la seua editorial pagà per *Vivir para contarla*.

El Saló Valencià del Llibre es consolida

Al llarg de l'última quinzena de novembre va tenir lloc al Centre Cultural La Beneficència el II Saló Valencià del Llibre. Amb més de 8.000 títols de tots els gèneres i temàtiques i el doble de visitants que en l'anterior edició, el Saló s'ha convertit en el principal aparador per al llibre valencià o en valencià. Una nova iniciativa per a difondre l'excel·lent producció dels escriptors i editors del nostre país.

La festa del llibre infantil i juvenil

El Consell Català del Llibre per a Infants i Joves (CCLIJ) ha posat en marxa el tradicional Saló del Llibre Infantil i Juvenil. El CCLIJ ha previst un programa itinerant perquè es pugui contemplar, fins al mes de juny, a les Terres de l'Ebre, les de Ponent i a diverses comarques de Girona i Barcelona. A més de presentar les novetats editorials i els llibres seleccionats al 7é Premi Protagonista Jove, els visitants hi poden gaudir de dues interessants exposicions.

Barcelona no tindrà enguany Saló del Llibre

El que finalment no se celebrarà és el Saló del Llibre de Barcelona, programat inicialment per a aquest mes de desembre. Discrepàncies entre el comitè organitzador i el Gremi de Llibreters, que havia engegat una campanya en contra en veure amenaçats els seus interessos, han retardat la iniciativa fins a l'any 2003. Les negociacions obertes volen garantir que aquest Saló reba el suport de tot el sector. Amb aquesta finalitat, s'estudiarà la possibilitat de convocar-lo en una data menys pròxima a la campanya de Nadal i Reis per no perjudicar les llibreries.

Flaixos

La Casa Fuster, per fi

El passat 23 de novembre, coincidint amb el 80 aniversari del naixement de l'assagista de Sueca, es va obrir al públic la Casa Fuster rehabilitada. El multitudinari acte es convertí en un homenatge a la figura de l'autor de *Nosaltres els valencians*. Falta, però, tot el mobiliari i la biblioteca personal de l'autor. D'altra banda, la Universitat de València ha publicat les *Constitucions del convent de Sant Josep de València*, tesi amb què es va doctorar Joan Fuster el 1985.

L'AELC commemora els 25 anys

L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC) ha celebrat les se-

Dades

Segons la Federación de Gremios de Editores de España, el 1992 hi havia 36.800 llibres de literatura «vius», és a dir, disponibles en el mercat. L'any 2001 la xifra va ascendir fins a 50.164. Augmentava el número de novetats, però disminuïa el tiratge de cada nou títol i el temps de permanència en les llibreries, incapaces d'absorbir aquesta allau. Després d'anys de creixement constant, els grans grups editorials espanyols de literatura i assaig han decidit reduir en un 11,3% el nombre de novetats per al pròxim exercici. Els treballadors del Grupo Planeta han començat a notar els canvis: 20 empleats han estat acomiadats ja per aquesta decisió. Afectarà el retall també les editorials que publiquen en català?

ues noces de plata amb l'edició del llibre commemoratiu *Vint-i-cinc anys de l'AELC*. Aquesta obra repassa la història d'aquesta associació a través d'una detallada cronologia i de nombroses fotografies. En l'actualitat, l'AELC, presidida per Jaume Pérez Montaner, agrupa 900 escriptors. Web de l'associació: <www.escriptors.com>.

© Photo Starp

Homenatge a Alfons Cucó

La plataforma cívica Valencians pel Canvi (VpC), constituïda entre altres per Alfons Cucó, va retre el passat 3 de desembre un homenatge a aquest actiu historiador i promotor del valencianisme polític i cultural traspassat el 26 d'octubre. El paranimf de la Universitat de València va ser el lloc escollit per a l'acte, en el qual intervingueren Ramon Lapiedra, Vicent Soler, Pedro Ruiz, Joan Romero, Pasqual Maragall, Joan Francesc Mira i el rector Francisco Tomás. El darrer article d'Alfons Cucó, que es considera ja el seu testament polític, es pot llegir en l'últim número de la revista *L'Espill*.

© Photo Starp

Furió, president dels editors universitaris

El professor Antoni Furió, director de Publicacions de la Universitat de València, ha estat elegit recentment president de l'Asociación de Editoriales Universitarias Españolas. Amb una producció anual de més de 3.300 títols nous, els fons global de les universitats és el més important quantitativament de tot l'estat i també, en termes qualitatius, en el camp del coneixement científic, la cultura i el pensament. Enhorabona per aquest nomenament, un reconeixement a la tasca duta a terme al capdavant de l'editorial universitària que més ha crescut els últims anys. Lloc web: <www.uv.es/publicacions>.

Nadal a

scalante

CENTRE TEATRAL

2002 - 2003

del 26 de desembre al 4 de gener

DIPUTACIÓ DE
VALENCIA

Àrea de Cultura

LA SOCIOLINGÜÍSTICA CRUÏLLA DE CONEIXEMENTS

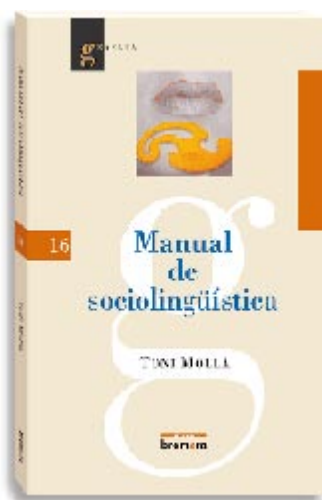
TONI MOLLÀ

LA COL·LECCIÓ «GRAELLA» DE BROMERA VA NÀIXER L'ANY 1987 AMB L'EDICIÓ D'UN CURS DE SOCIOLINGÜÍSTICA QUE ES VA ALLARGAR A TRES VOLUMS. CARLES PALANCA EN EL PRIMER I AMADEU VIANA EN EL SEGON I TERCER EN VAN SER ELS COAUTORS JUNTAMENT AMB TONI

MOLLÀ. ARA, A LA COL·LECCIÓ, DEDICADA ÍNTEGRAMENT A LA DIVULGACIÓ DE TEXTOS SOCIOLINGÜÍSTICS, ES PUBLICA *MANUAL DE SOCIOLINGÜÍSTICA*, UNA OBRA AMB UNA ORIENTACIÓ MULTIDISCIPLINÀRIA MOLT ÚTIL PER A INTRODUIR-SE EN AQUESTA MATÈRIA.

El *Curs* va tenir una gran acollida per banda del públic lector. Les successives reedicions així ho testimonien. Però el temps no passa debades. L'estructura social i política d'aleshores té poc a veure amb l'actual. Els canvis econòmics, socials i culturals han estat immensos. Han variat fins i tot fronteres polítiques i administratives. Fenòmens com ara la globalització o la integració europea han afectat de manera determinant la sociolingüística. L'estructura de la comunicació europea, tan influïda també per fenòmens tecnològics com la digitalització o Internet, té poca correspondència amb aquella del 1987. En aquest nou panorama, l'estructura del coneixement tampoc no pot resultar indemne, i la vella sociolingüística esdevé insuficient. Necessita obertura de mires i nous paradigmes de referència que subratllen el seu paper de cruïlla de coneixements. D'ací que calguera repensar i refer aquell *Curs* primerenc.

Revisat amb ulls d'actualitat, aquesta obra s'adreça a les persones interessades en la sociolingüística des de diverses perspectives i matèries: lingüística, periodisme i ciències de la comunicació, sociologia, psicologia, pedagogia o sociolingüística *stricto sensu*. Però també a un públic no necessàriament universitari, a persones i grups interessats en la comprensió de l'estructura sociolingüística i el coneixement dels agents i factors que intervenen en l'evolució dels fluxos comunicatius i la interacció lingüística.

ORIENTACIÓ DIDÀCTICA

El *Manual de sociolingüística* no s'adscriu a cap posició acadèmica o ideològica concreta, sinó que l'orientació eclèctica és volgutament didàctica. El primer capítol és una panoràmica dels conceptes, les matèries i les tendències de la bibliografia sociolingüística més coneguda. El segon descriu el *món de les llengües* amb un interès especial per la realitat europea. El tercer es dedica a reflexionar sobre els conceptes, sovint ambigus, de llengua i comunitat lingüística. El quart analitza la diversitat i la variació interlingüístiques i el paper de la llengua estàndard en la societat actual. El cinquè fixa l'atenció sobre el procés de bilingüïtzació, l'aparició dels conflictes lingüístics i les seues conseqüències, com ara la substitució. El sisé i el seté capítols es dediquen, complementàriament, als processos de normalització i la importància de la política i la planificació lingüístiques en les societats modernes. El darrer capítol analitza la relació entre la legislació i l'ordenament jurídic, d'una banda, i la realitat sociolingüística de l'altra.

Aquest *Manual* pretén ser, de fet, una síntesi del coneixement sociolingüístic. No es tracta, per tant, d'una investigació barbuda, que hauria dit Joan Fuster, sinó d'un treball conscientment introductor, decididament divulgador, recolzat en una orientació multidisciplinària de la matèria.

**Aquest *Manual*
s'adreça tant
a les persones
interessades en la
sociolingüística com
als que volen
comprendre
els factors que
intervenen en
l'evolució dels fluxos
comunicatius i la
interacció lingüística**

ENRIC LLUCH: «ELS MEUS PERSONATGES REFLECTEIXEN LA MEUA MANERA DE SER»

JOSEP MILLO

PARLAR AMB ENRIC LLUCH ÉS UN EXERCICI PROFITÓS PER A LA SALUT INTEL·LECTUAL DE L'INTERLOCUTOR. PARLANT AMB ELL, T'EXPOSES A UNA RADIACIÓ DE VITALITAT EN FORMA DE PARAULES SIMPÀTIQUES, MIRADA AFABLE I SOMRIURE IRÒNIC I JUGANER DE NEN ENTREMALIAIT. DURANT AQUESTA ENTREVISTA, NO SOLAMENT CONTESTA COM VOL LES PREGUNTES QUE LI FAIG, SINÓ QUE, A MÉS, LES PREN DE BROMA, LES REINTERPRETA I, DE VEGADES,

ME LES RETRUCA: COM SI FÓRA ELL QUI M'ENTREVISTARA A MI. MENTRE S'ESDEVÉ TOT AÇÒ, ÉS INCAPAÇ D'ESTAR-SE QUIET: FUMA, S'ALÇA DE LA CADIRA, ES LLEVA LES ULLERES DE LLEGIR I ES POSA LES ALTRES, ET MIRA, TORNA A FUMAR... I PENSES SI AQUESTA HIPERACTIVITAT NO DEU SER UN REFLEX EXTERN DE L'ENERGIA QUE ACUMULA EL SEU CERVELL. AQUELLS QUE EL CONEIXEU SABEU QUE NO EXAGERE NI UN PÈL.

D'un escriptor és quasi inevitable preguntar-se pels seus inicis. «Diguem-ne que escric literatura infantil i juvenil quasi per accident. Un dia, ara fa una dotzena d'anys, vaig escriure el *Potosnàguel*, i no sabia dir-te per què; una persona em va suggerir que l'enviara a Madrid. Passà el temps i, un dia, em contestaren dient-me que anaven a publicar-lo a tota paleta. Poc després, va aparèixer *Pallorfeta*, i així, fins ara mateix.»

Però açò seria només el principi d'una intensa activitat literària de molts quirats que han fet d'Enric Lluch un escriptor imprescindible en el panorama actual de les lletres per a infants. «Sí, és cert que durant aquests darrers anys he treballat de valent. Als esmentats adés caldria afegir-ne alguns altres: *El fa-raó Totun-às*, *L'equip dels rossegons*, *Un test de margarides*, *Pometa dolça*, *Pobres animals*, *Jo... i les circumstàncies*, *El llibre dels desheretats*... La llista no és completa. Escriure –i llegir, és clar–, s'ha convertit per a mi en un hàbit. O en una addicció, si ho preferiu.»

Els temes i els personatges

«Animar a la lectura
és la inversió més valuosa
que poden fer els pares
pels seus fills»

de les històries d'Enric Lluch són... tots. És a dir, «tots aquells que resulten accessibles per al lector a qui m'adrece en cada cas. Pense que les meues històries naixen de la quotidianitat, però una vegada en marxa, els personatges diuen i actuen com els passa pel *pirri*, sense fer massa cas del que els insinue o els mane. De vegades crec que reflecteixen la meua manera de ser».

La nòmina de guardons que acumula aquest escriptor posa en relleu la qualitat de la seua literatura. Als dos premis Samaruc dels anys 1992 (*El rei Panxut redola i el rei Primal s'envola*) i 1997 (*Eugeni: un geni mal geni*), cal afegir el Vicent

Silvestre de 1996 (*L'àngel Propulsat i el dimoni Emplomat*),

el Joan Amades

1996 (*Contes de les coses que pengen del cel*), i el Premi de la Crítica de l'IIFV 2000 (*En quin cap cap?*); i això, sense anomenar

que ha estat finalista dels premis Carmesina 1996 (*El regne de Tentipotenti*), Edebé 1998 (*Xalop, Bori, Bori, i el lladre butxacotes*), i del Far de Cullera de Narrativa Juvenil 2002 (*Si la gran deessa ho vol*).

DUES NOVETATS «HISTÒRIQUES»
A LES LLIBRERIES

En aquesta última obra, *Si la gran deessa ho vol*, de publicació recent, Enric Lluch ens presenta una narració històrica en el sentit pur del terme. «No es tracta, evidentment, d'una obra pensada per a públic infantil –ni pels registres, ni pel tema tractat–, sinó que pretén donar a conèixer als joves un fet històric. La mateixa manera de narrar, en primera persona, la converteix en una mena de crònica que permet la visió personal del protagonista, un jove mercenari iber, sobre la guerra, les debilitats humanes, les distintes maneres de veure i viure la vida... És un llibre del qual em trobe satisfet, la veritat. Tot i que de vegades resulta dur, com ho va ser l'època, considere que hi roman sempre una flameta d'esperança i tendresa.»

En canvi, el tractament de *Silvèrius Flautus* és totalment distint. «Volia contar una història divertida amb un personatge romà per explicar unes quantes coses sobre els seus costums, i vaig creure que ho podia fer mitjançant la narració de les aventures divertides del nebot d'un empera-

ENRIC LLUCH (Algemés, 1949) és autor de moltes narracions per al públic infantil i juvenil. La seua capacitat creativa es concreta en relats meravellosos sobre temes com l'amistat, la família, de caràcter històric, etc.

Els dos darrers títols que ha editat a Bromera –*Silvèrius Flautus* i *Si la gran deessa ho vol*– recuperen la temàtica històrica, per la qual se sent especialment interessat.

dor. D'aquesta manera, els lectors i les lectores podrien passar-ho bé i, alhora, conèixer algunes de les coses, diguem-ne curioses, que solien practicar-se entre aquella gent. Ací l'objectiu és divertir els menuts.»

L'entrevista està a punt d'acabar. *Off the record*, encara li plantege una qüestió que, com a expert i patró de la Fundació Bromera per al Foment de la Lectura, coneix a fons: paga la pena tanta moguda al voltant de l'animació a la lectura per a infants? Quin problema resoldrem fent que els nens lligin? Enric no s'ho pensa ni un instant i contesta: «I tant que paga la pena! Animar a la lectura

és la inversió més valuosa que poden fer els pares pels seus fills i, evidentment, la cosa més important que es pot fer dins d'una escola. Això, si tenim clar que els xiquets i les xiquetes, les generacions futures, tenen tot el dret del món a imaginar, a il·lusionar-se, a somiar... No sé si resoldrem cap problema així, però de segur que, sense la lectura, sense la sensibilitat que dona la paraula escrita, sense la possibilitat i la llibertat d'imaginar i de somiar, tindrem una societat més deshumanitzada...».

després de l'èxit de **Besos...**

ALBENA
TEATRE

Del 18 de desembre al 12 de gener

**TEATRE PRINCIPAL
DE VALÈNCIA**

de **Carles Alberola**
i **Roberto García**

Alfred Picó

Noèlia Pérez

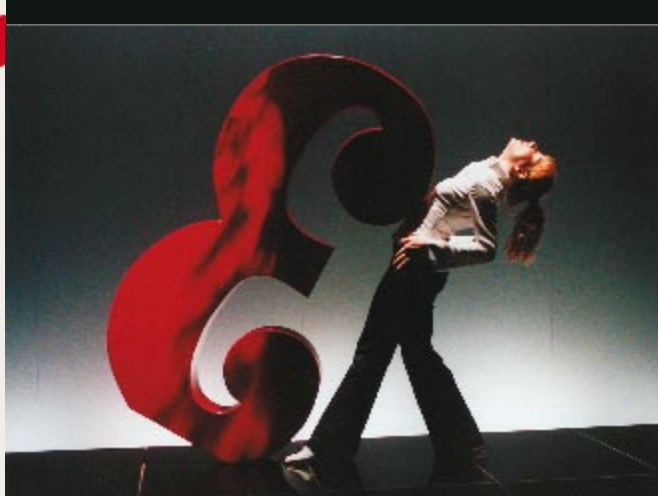
Carles Alberola

Verònica Andrés

Coproduït amb **Olympia Producciones**

SPOT

**...un espectacle d'humor sobre
la contaminació publicitària**

**Funcions especials per a grups escolars
Esgotades les localitats**

www.albenateatre.com
representacions en valencià i en castellà

Venda d'entrades a les taquilles del teatre

EL CAMERÓ
96 399 55 77

EXTRACTE

‘LA MALEDICCIÓ DE RA’

EL FARAÓ KEOPS ORDENA CONSTRUIR UN MONUMENT FUNERARI QUE MERAVELLARÀ EL MÓN: LA GRAN PIRÀMIDE. PERÒ L'AMENÇA DELS DÉUS PLANA SOBRE LA FAMÍLIA REIAL. UN MAG ANUNCIA QUE EL SUCCESSOR DE KEOPS NO PERTANYERÀ A LA SEUA DINASTIA, SINÓ QUE SERÀ EL NOUNAT FILL DEL GRAN SACERDOT DE RA. DECIDIT A CANVIAR EL DESTÍ, KEOPS ORDENA LA MORT DE LA

CRIATURA. PERÒ L'INFANT ACONSEGUIRÀ FUGIR I ARRIBARÀ A CONVERTIR-SE EN UNA AMENÇA PER AL FARAÓ. AMB AQUEST SUGGERIDOR ARGUMENT, EL PREMI NOBEL NAGUIB MAHFUZ RECREA AMB MESTRIA EN *LA MALEDICCIÓ DE RA* UNA DE LES ÈPOQUES MÉS APASSIONANTS DE LA HISTÒRIA UNIVERSAL. US OFERIM UN FRAGMENT DE LES PRIMERES PÀGINES D'AQUESTA NOVEL·LA.

Keops, fill de Janum, el diví, el temible, va seure al seu tron daurat, situat al balcó de l'alcova que dominava els jardins exuberants del seu palau, el paradís etern de Memfis, amb les columnes blanques, rodejat d'un grup de parents pròxims, entre els quals hi havia els seus fills. La vora daurada de la seua túnica de seda lluia sota els rajos d'un sol que declinava. Reposava tranquil i seré, recolzant l'esquena en un coixí de plomes d'estruç i el colze en un coixí brodat amb seda. La seua grandesa es posava de manifest en el seu front altiu, en la seua mirada excelsa i el seu nas ben format; i la seua força extraordinària s'endevinava en el seu pit ample i en els seus braços musculosos. Tota la seua persona inspirava la reverència deguda a un home de quaranta anys, envoltat de l'halo de glòria dels faraons.

Mirava complagut els seus fills i els seus amics, encara que, de tant en tant, deixava que la seua mirada passejara per la carena, més enllà de les palmeres i dels altres arbres, o es girava a la dreta per observar el turó etern des d'on l'esfinx veia eixir el sol i a l'interior del qual reposaven els cossos dels seus pares i els seus avis. Sobre la superfície del turó formiguejaven centenars de milers de persones que aplanaven les dunes i feien solcs en les roques; estaven excavant els fonaments de la piràmide del faraó, que volia que fóra un monument capaç de resistir el pas del temps i l'embat dels segles.

El faraó agraïa aquelles reunions familiars que l'ajudaven a oblidar la càrrega de la seua vida pública i l'al·leugerien del pes de les tradicions; en aquelles ocasions, es convertia en un pare amant i en un amic amable. Els feia confidències i participava en les seues converses, tant si tractaven temes importants com intrascendents.

En aquelles reunions es feien bromes, es confirmaven rumors i es decidien molts destins...

Aquell dia que s'havia de conservar entre els plecs del temps perquè els déus van voler que fóra l'inici de la nostra història, van començar parlant de la piràmide que Keops volia construir perquè fóra la seua morada eterna i el refugi del seu cos mortal. Mirabó, l'arquitecte genial que havia elevat Egipte als cims de la glòria artística, s'encarregava d'explicar els treballs al seu rei i no estalviava detalls a l'hora de descriure els símbols de magnificència que implicava una obra eterna com la que havia dissenyat i estava a punt de realitzar. El rei escoltava complagut el seu amic artista quan, de sobte, va recordar que ja havien transcorregut deu anys des que s'havien iniciat les obres i no va poder dissimular la seua contrarietat en dir-li:

—Sí, amic Mirabó, estic convençut que ets un geni; però, quant de temps em demanes? Em parles de la magnitud de la piràmide, però jo encara no n'he vist ni un graó. Ja han passat deu anys llargs des que van començar les obres, durant els quals hi han estat treballant milions d'homes forts. Has pogut disposar dels millors artesans del meu poble i, a pesar de tot, encara no veig cap senyal de la piràmide promesa sobre la terra i em fa la impressió que els cossos que reposen a l'interior d'aquelles mastabes, que no van costar ni la centèsima part, es riuen de nosaltres, dels nostres esforços i del nostre treball inútil.

**Aquell dia que
s'havia de conservar
entre els plecs del temps
perquè els déus van voler
que fóra l'inici
de la nostra història,
van començar parlant
de la piràmide que Keops
volia construir
perquè fóra la seua
morada eterna i el refugi
del seu cos mortal**

La maledicció de Ra

Naguib Mahfuz

Trad. d'Isaïes Minetto i Josep Franco
256 pàgs. Bromera, 2002

GLÒRIA LLOBET: «LA INFIDELITAT

JA NO ÉS PATRIMONI EXCLUSIU DELS HOMES»

JOAN CARLES GIBBÉS

GLÒRIA LLOBET ES VA DONAR A CONÉIXER EN EL MÓN DE LES LLETRES AMB NOVEL·LES JUVENILS DE GRAN ÈXIT, COM ARA *QUÈ T'ANGOIXA, NÚRIA?*, QUE HA VENUT MÉS DE 60.000 EXEMPLARS. DARRERAMENT, HA REEIXIT TAMBÉ EN LA LITERATURA ANOMENADA «PER

A ADULTS». AQUEST NADAL COINCIDEIXEN A LES LLIBRERIES DUES NOVEL·LATS DE L'AUTORA EDITADES A BROMERA QUE CONJUMINEN ELS DOS VESSANTS: *CONNECTA'T, SÍLVIA* –PREMI ENRIC VALOR DE NOVEL·LA 2001– I L'OBRA JUVENIL *EL POU*.

–En quin dels dos gèneres se sent més còmoda?

–Còmoda m'hi sento sempre, quan escric. Mai no ho faig per obligació ni per compromís ni per demostrar res.

–En quedar vídua, la protagonista de *Connecta't*, Sílvia descobreix la vida oculta del marit i se sent estafada. Però, lluny d'enfonçar-se, sembla renàixer.

–Segurament s'hauria enfonçat si no s'hagués trobat en el punt de dir-se totes les veritats. Però, com que ella admet que la vida de parella no la satisfia gens, per quina raó li hauria de doldre que el seu marit l'enganyés?

–Una dona solitària que descobreix un nou món d'amistats a Internet. És aquesta una novel·la sobre la comunicació?

–Doncs potser és el contrari: una novella sobre la comunicació.

–Reivindica constantment el paper de la dona en la societat i en les relacions de parella. Volia fer una novel·la de caire feminista?

–Pretenia dir algunes veritats, denunciar algunes situacions que sovintegen molt en el nostre món.

–Es considera vostè feminista?

–Crec que hi ha coses que s'han d'anar explicant, encara. Als homes i a les dones. Hi ha moltes dones que perpetuen situacions que s'haurien d'haver acabat fa anys.

–A la novel·la s'afirma que la parella única i per sempre és una fal·làcia i que les infidelitats són el pa nostre de cada dia. Ho considera així?

–Amb aquesta contundència i rotunditat potser no. Però... El que sí que és cert és que les infidelitats matrimonials eren, fins no fa gaire, patrimoni exclusiu dels homes. Ara les dones també s'hi apunten. Això no vol dir que el matrimoni se'ns queda petit?

–A la novel·la tenen molta importància Internet i els xats. Creu en l'amor cibernètic?

–Crec en l'amor, sense qualificatius. Els xats són una forma de comunicació prou interessant per a fer-ne un estudi a fons.

–Interessant i... perillosa?

–Sí, sí que ho pot ser. No s'ha de menysprear tota la informació no verbal que ens perdem. Res més fàcil que enamorar-se xatejant: et fas la persona a la mida

del teu gust!

–A l'obra hi apareixen molts missatges electrònics, però pulcrament redactats. No traeix això la realitat dels textos que s'intercanvien per Internet, molt més anàrquics?

–Sí, i d'això ja en parlo a la novel·la. El llenguatge, a la xarxa, té les seves particularitats, però jo estava escrivint una novel·la, no pas un xat!

–S'ha parlat molt del «ritme àgil» que aconsegueix donar a les seues narracions. És una marca de la casa?

–M'agradaria que fos així. Si un dia algú em diu que ha trigat dues setmanes a llegir una de les meves obres no em sentiré gens bé.

–Les seues últimes novel·les contenen escenes explícites de sexe. Ho fa per desmarcar-se de la literatura juvenil?

–El sexe és un ingredient de la vida que no es pot obviar. Si vull qualificar les meves novel·les de «realistes» (i sí que ho vull), haig de descriure les escenes de sexe com descriu les altres.

–A El pou, un grup de joves manté un pacte de silenci al voltant d'una tragèdia que el lector descobreix a poc a poc. Hi predomina el misteri?

–Hi ha una mica de misteri, però és bàsicament una novella realista de sentiments, també. I, per cert, també hi ha alguna escena de sexe explícit. Els joves també el viuen, el sexe, segurament més del que ens pensem!

**Res més fàcil que
enamorar-se xatejant:
et fas la persona a la mida
del teu gust!**

Premis Literaris Ciutat d'Alzira

Els més de 600 convidats que es congregaren a la Sala Rex per conèixer de primera mà el nom dels guanyadors dels XIV Premis Literaris Ciutat d'Alzira van quedar fascinats amb la posada en escena que oferí la companyia Albena Teatre, que combinà amb encert la ironia i l'humor intel·ligent de l'actor i escriptor Carles Alberola amb la força vocal del grup mallorquí Cap-Pela. La dotació econòmica global del certamen fou de 51.130 euros.

Gabriel Janer Manila, amb *Daniel i les bruixes salvatges*, va guanyar el VII Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil. *La mort espera a Varsòvia*, de Josep Millo, en va resultar finalista. En la imatge, l'escriptor mallorquí amb Josep Maria Cataluña, patró de la Fundació Bancaixa.

Àlan Greus fou distingit amb el XIV Premi de Novella Ciutat d'Alzira per *L'hereu*. Pedro Grande, alcalde d'Alzira, va prometre augmentar la dotació econòmica per a la pròxima convocatòria.

Foto final amb els guanyadors. D'esquerra a dreta: Àlan Greus, Lluçia Vallés, Gabriel Janer Manila i Òscar Vilarroya.

El VIII Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General va ser concedit al treball *L'arrelament de les paraules*. El seu autor, Òscar Vilarroya, rep l'escultura de M. Boix de mans de Francisco Tomás, rector de la Universitat de València.

L'editor Josep Gregori felicita Lluçia Vallés, qui s'endugué el VII Premi de Narrativa Infantil Vicent Silvestre amb *L'illa de les fogues*, una narració de caire fantàstic que Bromera publicarà, com la resta de títols premiats, el mes de març.

El IV Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta va ser declarat desert pel jurat. La presidenta de la Mancomunitat, Mati Ferrà, anuncià la seua disposició a acumular la dotació econòmica d'aquest guardó en l'edició de 2003 per motivar la creació en l'anomenada «literatura d'idees».

Premis Literaris
Ciutat d'Alzira

Més informació a la secció «Premis» de la web <www.bromera.com>.

© Photo Starp

REVISITAR ELS CLÀSSICS

VICENT JOSEP ESCARTÍ

ÉS DE SOBRES CONEGUT QUE EL MOT «CLÀSSIC» SOL APLICAR-SE, ÚNICAMENT, ALS ESCRIPTORS –I MÉS GENERALMENT, ALS ARTISTES– QUE LA TRADICIÓ HA CONSAGRAT COM A GRANS FIGURES DEL PASSAT, QUE HAN ESTAT IMITATS I REVERENCIATS PER LA POSTERITAT POC O MOLT I QUE, EN EL NOSTRE TEMPS, SÓN OB-

JECTE DE VENERACIÓ I FINS I TOT DE «CULTE», PER PART DELS LLETRAHERITS NOSTRATS O APRENENTS DE TALS. ALMENYS, AIXÒ ÉS LA TEORIA. LA PRÀCTICA ÉS UNA ALTRA COSA MÉS DIVERSA, MÉS DIFUSA, POTSER, I EN LA QUAL ENTRARÉ, DE PASSADA SOVINT, AL LLARG D'AQUEST PAPER.

I és que la lectura dels clàssics –des de Jaume I a Teodor Llorente, des del quasi anònim redactor del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* als col·loquis de mossén Branxat– suposa, d'entrada, un esforç evident. Un esforç que sovint el lector no està disposat a fer i que potser no fa, entre altres coses, perquè al seu esperit més o menys crític allaren una sèrie de prejudicis evidentíssims –i també de tòpics grandiloqüents– que cal, si volem realment fruit de la lectura dels textos antics, deixar de banda tant com es puga.

Potser, si jo dic que l'obra d'Ausiàs March és una «rajola» literària, espantaré més d'un. Igual que si ho dic del *Tirant*. La cosa començarà a canviar si aplique el terme a la *Crònica* de Desclot, i un bon grapat dels que em llegeixen ara convindran amb mi que és insofrible la lectura de les poesies dels certàmens que tan acuradament va editar ja fa anys Antoni Ferrando. Però, hom hauria de reconèixer que March i Martorell tenen fragments francament farragosos, que l'obra de Desclot en té d'entretinguts –tant com la de Jaume I, que molts lloen sense haver llegit–, i que la poesia religiosa dels poetes de certamen té versos, de tant en tant, tocats d'una certa inspiració. De fet, la percepció d'aquelles obres varia sensiblement segons la mitologia que la nostra societat haja depositat sobre elles.

LITERATURA MEDIEVAL I DE L'EDAT MODERNA

Més clarament encara es pot veure si fem dos grans blocs: la literatura medieval serà lloada fins a l'extrem –fins i tot per persones que no passarien, en la seua lectura, de la pàgina tercera del *Vita Christi* de l'abadessa de la Trinitat, paradigma del feminisme *avant la lettre*, a més–, mentre que la literatura de l'edat moderna serà qualificada, d'entrada, de decadent –castellanitzada, pobra, esquifida, migrada, repetitiva, etc.– i quasi de mal gust, quan és evident que el mateix lector anterior potser s'ho passarà més bé amb un acudit del poeta Morlà, una xafarderia de Porcar o d'Aierdi, o els versos possiblement apòcrifs –tant se val, ara– del *Tractat del pet*, del pare Mulet. Però l'hipotètic lector a què faig referència es trobarà, sense adonar-se'n, condicionat per la crítica i, més concretament, per la crítica i els gustos de la Renaixença que encara, en bona mesura, arrosseguem.

La Renaixença i els seus epígons fixaren que la literatura del segle XIII al XV era extraordinària –inclosa la dels trobadors que no van escriure ni una ratlla en català–, mentre que la dels autors del segle XVI al XIX era dolentíssima, incloent els milers de versos en la nostra llengua de mossén Morlà, o els

Per a fruit
de la lectura
dels textos antics
cal deixar de banda,
tant com es puga,
els prejudicis

centenars de pàgines memorialístiques de mossén Aierdi. O els milers i milers de pàgines del baró de Maldà, ja a cavall dels segles XVIII i XIX. I així hem arribat als nostres dies. Sense capir, sovint, que els homes de la Renaixença pecaven del mateix defecte que tots els moviments estètics que els havien precedits: havien de negar allò immediatament anterior, mirar-se el passat remot i formular el seu present.

A això, encara, hauríem d'afegir, en el nostre cas, les «essències pàtries» que en violes i flors naturals es podien copsar en versos i ratlles de venerables homes medievals, enfrontats de totes totes a les vel·leïtats espanyolistes de «traïdors» personatges del Renaixement o del Barroc –i no cal parlar-ne dels il·lustrats!–, que van vendre la seua llengua i el seu país per un plat de lletilles de la Meseta. I tot això, òbviament, repercutí en la literatura o, encara, i per ser més exactes, en la nostra percepció d'aquelles literatures i escrits del passat més o menys pròxim.

LA IMPORTÀNCIA DEL CONTEXT HISTÒRIC

No diré que siga igual una pàgina de Muntaner, descrivint els peixos quadribarrats, que una pàgina de Miquel Parets, parlant de la pesta a Barcelona. Hi ha, segurament, una diferència de qualitat «artística». Però les distàncies es reduiran sensiblement si som capaços de situar-nos en els contextos específics

**Els homes de la
Renaixença pecaven
del mateix defecte
que tots els moviments
estètics que els havien
precedits:
havien de negar allò
immediatament
anterior, mirar-se el
passat remot i formular
el seu present**

**Teodor Llorente
va ser, sense cap dubte,
el poeta nostre
de més ressò
entre els valencians.
Encara és imitat,
cada any,
en presentacions
falleres**

on van ser creats aquells dos escrits i, potser, ens arribarà, com a lectors, d'una manera més o menys semblant, l'abrandat crit nacional del cronista de Peralada i la descripció terrible de la mort del dietarista barceloní.

Despullar-nos dels prejudicis imposats per la crítica, potser, és el millor exercici per a acostar-se als clàssics: a tots els nostres clàssics, des dels inicis fins a la Renaixença. Teodor Llorente

va ser, sense cap dubte, el poeta nostre de més ressò entre els valencians. Encara és imitat, cada any, en presentacions falleres. Els versos avantguardistes d'algun altre autor no han passat de ser una provatura mínima. Ni els de Llorente eren tots dolents ni els de l'altre –ja més actual– eren tots magnífics.

Ens cal relativitzar les etiquetes i, sobretot als crítics, ens cal acostar-nos al passat sense els prejudicis del nostre món. Si no ho fem així, tot allò que estudiem ens semblarà o rebutjable, amb un «pecat original» sempre evident, o magnífic i *sine macula*. I crec, sincerament, que no és això. Si no, proveu a aproximar-vos als autors del passat –i, evidentment, sempre n'hi ha hagut, de bons i de dolents–, amb uns ulls nous i, mentre siga possible, clars. En gaudireu més.

Pàg. 16: dalt, miniatura que representa a R. Llull i, baix, sant Sebastià, de J. Jacomart, retrat que sovint s'ha identificat amb A. March. Pàg. 17: esquerra, gravat d'una de les edicions incunables dels sermons de sant Vicent Ferrer; al centre, T. Llorente; i, a la dreta, gravat del *Vita Christi* d'Isabel de Villena.

‘LES VEUS DEL TEMPS’, UNA APROXIMACIÓ ANTOLÒGICA ALS NOSTRES CLÀSSICS

VICENT BORRÀS *

PER PRIMERA VEGADA, APAREIX UNA ANTOLOGIA GENERAL DE LA NOSTRA LITERATURA. DE MOMENT BROMERA HA PUBLICAT ELS DOS PRIMERS VOLUMS DINS LA COL·LECCIÓ «ELS NOSTRES AUTORS»: *LES VEUS DEL TEMPS* (ANTOLOGIA DELS MILLORS TEXTOS DE LA NOSTRA LITERATURA) VOLUM I [DELS ORÍGENS AL SEGLE D'OR]

Vosaltres, que vau ser protagonistes dels inicis de l'ensenyament de la nostra llengua i literatura, com veieu l'ensenyament de la literatura en el moment actual?

Jeremies Barberà: Partíem d'una situació molt precària i amb dues dificultats remarcables: d'una banda, la manca de materials i, d'una altra, les actituds indiferents o fins i tot hostils envers la nostra assignatura. Això féu que en un primer moment incidírem més en l'estudi de la llengua, per a després poder introduir l'ensenyament, sobretot historicista, de la literatura. Els canvis produïts per la reforma i el diferent enfocament que s'hi proposava, amb l'aparició de la tipologia textual, va fer que es canviara la perspectiva i que el text passara de ser element subsidiari a ser l'eix de l'ensenyament, tant en la llengua com en la literatura.

Carme Gregori: Els canvis socials produïts (en les relacions familiars,

I VOLUM II [DE LA DECADÈNCIA A LA RENAISSANÇA]. ELS PROFESSORS JEREMIES BARBERÀ I CARME GREGORI, RESPECTIVAMENT, HAN ELABORAT ELS ESTUDIS INTRODUCTORIS D'AQUESTES DUES OBRES. REPRODUÏM ALGUNS FRAGMENTS DE LA CONVERSA QUE HEM MANTINGUT AMB ELLS.

en les ofertes d'oci per als adolescents, amb una immigració creixent i diversa que cal anar assimilant...) tenen el seu reflex en l'ensenyament públic. Un ensenyament que, a més, està mancat de recursos humans i econòmics suficients per a fer-hi front. Dins d'aquest panorama, l'aprenentatge del valencià és un element integrador i la literatura, una eina extraordinària, una finestra oberta a la realitat i a la utopia. Cal utilitzar-la i traure'n el màxim partit.

I què fem amb els clàssics?

C. G.: En els clàssics hem de buscar alhora el reflex de la societat que els veié nàixer i el de la societat actual. Els clàssics ho són perquè continuen parlant-nos de les inquietuds comunes a tota la humanitat, aliens a les coordenades de temps i espai. Malgrat que en el nostre cas, potser, aquestes

**Aquestes Antologies
mostren un mosaic
de la producció literària
de les diferents èpoques i
divulguen els autors
a través de fragments
seleccionats dels seus textos,
els més canònics,
els més representatius**

coordenades hauran de tenir una consideració especial. El que cal reivindicar és la universalitat dels nostres clàssics. El dret a conèixer-los mitjançant una divulgació general, no solament des de l'escola sinó a través de tots els mitjans de comunicació.

J. B.: I a més de tot el que ha comentat Carme no hem d'oblidar que la bona literatura ha de ser el referent i el model per a un ús culte de l'idioma. No serà de més recordar que l'estudi de l'oratòria clàssica es feia a partir dels textos dels autors consagrats.

I les antologies Les veus del temps què hi aporten?

J. B.: Les *Antologies* desenvolupen un paper important, ja que mostren un mosaic del que ha estat la producció literària de les diferents èpoques i, per tant, donen a conèixer els diferents autors a través de fragments seleccionats dels seus textos, els més canònics, els més representatius. Hem de tenir clar, però, que aquestes lectures no han de ser el punt d'arribada, no hem de pretendre que la cosa acabe ací, sinó que les hem de considerar el punt de partida, a partir del qual –valga el joc de paraules– l'alumne ha de triar aquelles obres que vol

conèixer d'una manera completa. A *Les veus del temps* podem trobar matisos i enfocaments nous, maneres noves d'afrontar una mateixa realitat... Crec que

Els clàssics ho són perquè continuen parlant-nos de les inquietuds comunes a tota la humanitat, aliens a les coordenades de temps i espai

Els autors dels estudis introductoris als dos volums antològics *Les veus del temps*, Carme Gregori i Jeremies Barberà, són un punt de referència dins la nostra història recent. Professors de valencià pioners, pertanyen al primer cos de catedràtics d'institut d'ensenyament mitjà de llengua i literatura, nou en total per a tot un país que començava a anar a escola.

Les antologies *Les veus del temps* constitueixen un recorregut apassionant dels orígens i l'evolució de la nostra literatura a través de les pàgines imprescindibles i bàsiques dels nostres millors autors: des dels trobadors i els poetes d'Al-Àndalus fins als períodes coneguts com a Decadència i Renaixença, sense oblidar els noms més representatius del nostre Segle d'Or.

una de les aportacions més importants d'aquestes *Antologies* la trobem en l'heterogeneïtat en la manera de mostrar els textos, ja que no tots se'ns presenten igual, sinó que s'ha intentat trobar per a cada text el sistema més adequat perquè pugui arribar amb les màximes possibilitats d'èxit al públic lector. A més, també s'hi ha intentat que el lector no es quede sol davant de l'obra i, per tal que pugui situar-la dins del seu context, s'han elaborat les introduccions que ajudaran a comprendre millor els components antologats i a situar-los en un espai, un moment i unes circumstàncies històriques i culturals concretes.

C. G.: Els clàssics haurien de ser populars. Les *Antologies* són una opció nova, inexistent fins ara, diferent, que ofereix moltes possibilitats didàctiques o de gaudi personal en la lectura per plaer fora de l'àmbit escolar.

Perquè Les veus del temps no solament van adreçades a un públic d'estudiants, no?

J. B.: La utilitat de les *Antologies* no s'esgota en el camp acadèmic. Qualsevol lector que vulga endinsar-se en el coneixement de la nostra literatura per mitjà de les seues obres ho pot fer deixant-se guiar per algun especialista o pot optar per ser el propi guia, i per a aquesta segona opció les *Antologies* són una eina molt útil, perquè a través seu es pot tenir un contacte mínim amb els textos més emblemàtics i els diferents autors, a partir del qual confeccionar l'itinerari lector propi. Perquè, malgrat els vora vint anys d'estatut i d'escola, la societat valenciana té uns déficits: no crec que hi haja cap castellà que no sàpia qui és Cervantes o Lope de Vega ni cap anglès que no conega Shakespeare; en canvi, actualment encara són molts els valencians que pensen que Ausiàs March és solament el nom d'una escola o d'un carrer.

* ESCRITOR I ANTÒLEG DE *LES VEUS DEL TEMPS*.

UNA MONOGRAFIA PER ALS CINC SENTITS

MAITE INSA

«DELS TEUS VULGUES DIR, PERÒ NO VULGUES SENTIR», AIXÒ ÉS EL QUE ENS PASSA. *INTER NOS*, ELS VALENCIANS SOM CAPAÇOS DE BURLAR-NOS DE LA MANCA DE RECAPTE QUE DUEN LES RACIONS DE PAELLA

DELS MENÚS POPULARS, PERÒ MAI NO TOLERAREM LA GRACIOSA MÀXIMA D'ALGUNS VISITANTS, SEGONS LA QUAL EL PITJOR ARRÒS ES MENJA ALS RESTAURANTS DE LES NOSTRES TERRES.

D'uns anys ençà, alguns autors han fet esforços per a dignificar el que ix dels fogons de les cases de tot el país, i actualment comptem ja un volum considerable d'estudis locals o comarcals sobre cuina, la qual cosa contribueix a vertebrar un país que oficialment ens el volen diluït en un estrany llevat que segurament ens ha de dur encara moltes pluges. Doncs bé, en aquest context de proliferació de llibres gastronòmics, el reeixit

projecte d'Emili Piera amb Francesc Jarque i amb un suport editorial d'una eficàcia provada (la col·lecció «Monografies» de Bromera) alguna nova troballa ens havia d'ofedir.

«Probablement és un atreviment voler embotir una cuina tan crassa com la valenciana en unes pàgines tan magres com les meues», confessa el periodista Emili Piera, l'autor de *La nostra cuina*, a l'apartat d'agraïments, però el volum aconsegueix de fer un recorregut a vista d'ocell, força complet, de tot el que es cou als nostres fogons.

UN VIATGE AMB OLOR A SOBRETAULA

No és un llibre de receptes —tot i que en conté un centenar—, sinó un llibre de viatges... perdó, de cuina. El viatge al qual ens conviden Jarque-Piera o Piera-Jarque, malgrat que fa la mateixa olor de tinta que *Sant Vicent Ferrer* o *Gandia*,

capital de la Sabor, està impregnada de les flaires més diverses, i té l'olor senzilla i coneguda de les sobretaules nostrades quan, després de l'àpat abundant, els cuiners i ajudants enceten amb els convidats la dolça xerrameca de les olles. Perquè l'amenitat

del llibre rau en el fet que està confeccionat amb tanta cura que sembla escrit a raig, com si prenguérem nota d'algunes d'aquestes sobretaules sucoses. I tot això sense dogmes ni estigmes, amb els ulls ben oberts a la novetat, a la variació, a la troballa que ens ofereix el cuiner de la comarca del costat i que de seguida pot esdevenir un detall imprescindible de la cuina de casa nostra.

La nostra cuina fa el recorregut visual i oral per aquests aspectes bàsics del menjar: les matèries primeres, la cuina elemental (el pa amb oli i sal, les escalivades...), la cuina de cullera (tot el que fa referència als *putxeros*), els arrossos, el peix i el marisc, la cuina de la carn, la cuina d'autor, el vi i les llepolies (postres, torrons i begudes). Encapçalen alguns capítols imatges d'escenes dels retauls ceràmics que hi ha a la Casa de la Marquesa de Carcaixent, que lliguen el passat

dels costums culinaris amb el present del llibre i que, juntament amb les fotografies de plats ja cuinats, o dels productes valencians, converteixen el llibre en tot un clàssic per tenir-lo a mà i anar-lo assaborint a glopets.

RECEPTES PER PROVAR ELS MILLORS PLATS

Però no només això: *La nostra cuina* ens acompanyarà també alguns ma-

**L'amenitat del llibre
rau en el fet que
està confeccionat
amb tanta cura
que sembla
escrit a raig**

tins atrafegats vora el foc, perquè de ben segur que voldrem provar alguna de les excel·lències que s'hi descriuen i que trobarem, en forma de recepta clàssica però concisa, al final dels capítols. Ja hem dit que la narració flueix amb amenitat, com un llibre de viatges, i tota l'erudició que hi ha a la rebotiga, és a dir, tota la bibliografia amb què Emili Piera s'ha documentat, hi apareix sense que ens n'adonem, en forma de citacions breus, escaients, fugint de la *docteria*, però també de la falsa modestia. El llibre està escrit en una discreta primera persona que afavoreix l'aparició d'alguns tocs d'humor valencià tan característics de l'autor, el qual es mostra igualment apassionat per la salmorra com pels sorbets; per l'ànec que cuina sa mare com per les obres d'art d'alguns amics cuiners. I, com tot llibre de viatges, convida a la visita dels llocs que anomena: la ruta dels restaurants i bars de qualitat de tot el país, allà on trobarem els millors arrossos o les millors tapes, el porc senglar o les gambes i la cuina d'autor. Ací és on es demostra, també, el treball de camp que hi ha hagut al darre-re d'aquest llibre de cuina, que ens farà molt de servei a l'hora de decantar-nos per visitar uns llocs o uns altres, o per no fer mai nostre el tòpic que ací no es menja bé l'arròs, o la *fi-deuà*, o els caragols.

L'encert de la col·lecció «Monografies» en aquest punt, és a dir, quan ja ha voltat per València, pels espais naturals,

La prosa precisa i audaç del periodista Emili Piera i la mirada irònica del fotògraf Francesc Jarque s'han unit per elaborar un llibre de gran qualitat, modern i complet que ens permet comprendre i assaborir la rica oferta gastronòmica valenciana.

La nostra cuina recorre la geografia culinària des d'una perspectiva nova. La història, la llegenda, les anècdotes, la mirada crítica, el rigor, l'humor... són els ingredients d'aquesta obra, que es completa amb un centenar de receptes dels restaurants amb més fama en cadascun dels plats.

per la figura de sant Vicent, etc., és acostar-se ara, més que amb cap altre volum, al món dels sentits: al sentit del tacte del paper cuixé que encara ens sedueix i al tacte de les coses de la cuina, quan aplanem les coques de dacs i ens escaldem els dits; al sentit de l'olfacte, per l'olor dels menjars i el de la tinta del llibre que, a més, com que és de gran format, ens permet de ficar-hi, no només el nas, sinó el cap sencer; al sentit del gust per tot allò que mengem i que hem menjat de les mares, i també dels pares agosarats que, amb aquest llibre, encara s'acostaran més a la cuina; al sentit de la vista, gràcies a les imatges nítides, impecables, de Jarque i la seua visió hedonista del món, unes fotos creades per despertar tots els altres sentits alhora; al sentit de l'oïda, perquè les paraules planeres del camp temàtic dels menjars ens espetegaran amb gràcia a les orelles i ens aniran ressonant després, quan assajarem, per exemple, de fer el sofregit

blanc al qual fa referència Piera.

Els cinc sentits es barallen per ensenyorir-se de *La nostra cuina*, i el millor de tot és que, la batalla, la guanyarà el que nosaltres voldrem, cadascú segons les preferències, perquè, com diu Emili Piera, «la nostra cuina és com el personal: molt diversa i fantasiosa, una mica deliquescents, amb problemes de fixació de perfils i marques i ben dotada de rebost».

Coneixes lectors a qui els agradaria rebre la revista de lletres *L'illa*? Ara tens l'oportunitat de subscriure'ls de manera totalment gratuïta. Ompli aquesta butlleta (o bé una fotocòpia) i envia'ns-la a: Edicions Bromera - Subscripció *L'illa* - Ap. Correus 147 - 46600 Alzira. També des de la web: www.bromera.com.

Nom		Cognom	
Adreça	CP	Població	
Telèfon	Professió		Edat
Correu electrònic			

Subscripció a la revista de lletres *L'illa*

EXTRACTE

‘LA MALEDICCIÓ DE RA’

EL FARAÓ KEOPS ORDENA CONSTRUIR UN MONUMENT FUNERARI QUE MERAVELLARÀ EL MÓN: LA GRAN PIRÀMIDE. PERÒ L'AMENÇA DELS DÉUS PLANA SOBRE LA FAMÍLIA REIAL. UN MAG ANUNCIA QUE EL SUCCESSOR DE KEOPS NO PERTANYERÀ A LA SEUA DINASTIA, SINÓ QUE SERÀ EL NOUNAT FILL DEL GRAN SACERDOT DE RA. DECIDIT A CANVIAR EL DESTÍ, KEOPS ORDENA LA MORT DE LA

CRIATURA. PERÒ L'INFANT ACONSEGUIRÀ FUGIR I ARRIBARÀ A CONVERTIR-SE EN UNA AMENÇA PER AL FARAÓ. AMB AQUEST SUGGERIDOR ARGUMENT, EL PREMI NOBEL NAGUIB MAHFUZ RECREA AMB MESTRIA EN *LA MALEDICCIÓ DE RA* UNA DE LES ÈPOQUES MÉS APASSIONANTS DE LA HISTÒRIA UNIVERSAL. US OFERIM UN FRAGMENT DE LES PRIMERES PÀGINES D'AQUESTA NOVEL·LA.

Keops, fill de Janum, el diví, el temible, va seure al seu tron daurat, situat al balcó de l'alcova que dominava els jardins exuberants del seu palau, el paradís etern de Memfis, amb les columnes blanques, rodejat d'un grup de parents pròxims, entre els quals hi havia els seus fills. La vora daurada de la seua túnica de seda lluia sota els rajos d'un sol que declinava. Reposava tranquil i seré, recolzant l'esquena en un coixí de plomes d'estruç i el colze en un coixí brodat amb seda. La seua grandesa es posava de manifest en el seu front altiu, en la seua mirada excelsa i el seu nas ben format; i la seua força extraordinària s'endevinava en el seu pit ample i en els seus braços musculosos. Tota la seua persona inspirava la reverència deguda a un home de quaranta anys, envoltat de l'halo de glòria dels faraons.

Mirava complagut els seus fills i els seus amics, encara que, de tant en tant, deixava que la seua mirada passejara per la carena, més enllà de les palmeres i dels altres arbres, o es girava a la dreta per observar el turó etern des d'on l'esfinx veia eixir el sol i a l'interior del qual reposaven els cossos dels seus pares i els seus avis. Sobre la superfície del turó formiguejaven centenars de milers de persones que aplanaven les dunes i feien solcs en les roques; estaven excavant els fonaments de la piràmide del faraó, que volia que fóra un monument capaç de resistir el pas del temps i l'embat dels segles.

El faraó agraïa aquelles reunions familiars que l'ajudaven a oblidar la càrrega de la seua vida pública i l'al·leugerien del pes de les tradicions; en aquelles ocasions, es convertia en un pare amant i en un amic amable. Els feia confidències i participava en les seues converses, tant si tractaven temes importants com intrascendents.

En aquelles reunions es feien bromes, es confirmaven rumors i es decidien molts destins...

Aquell dia que s'havia de conservar entre els plecs del temps perquè els déus van voler que fóra l'inici de la nostra història, van començar parlant de la piràmide que Keops volia construir perquè fóra la seua morada eterna i el refugi del seu cos mortal. Mirabó, l'arquitecte genial que havia elevat Egipte als cims de la glòria artística, s'encarregava d'explicar els treballs al seu rei i no estalviava detalls a l'hora de descriure els símbols de magnificència que implicava una obra eterna com la que havia dissenyat i estava a punt de realitzar. El rei escoltava complagut el seu amic artista quan, de sobte, va recordar que ja havien transcorregut deu anys des que s'havien iniciat les obres i no va poder dissimular la seua contrarietat en dir-li:

—Sí, amic Mirabó, estic convençut que ets un geni; però, quant de temps em demanes? Em parles de la magnitud de la piràmide, però jo encara no n'he vist ni un graó. Ja han passat deu anys llargs des que van començar les obres, durant els quals hi han estat treballant milions d'homes forts. Has pogut disposar dels millors artesans del meu poble i, a pesar de tot, encara no veig cap senyal de la piràmide promesa sobre la terra i em fa la impressió que els cossos que reposen a l'interior d'aquelles mastabes, que no van costar ni la centèsima part, es riuen de nosaltres, dels nostres esforços i del nostre treball inútil.

**Aquell dia que
s'havia de conservar
entre els plecs del temps
perquè els déus van voler
que fóra l'inici
de la nostra història,
van començar parlant
de la piràmide que Keops
volia construir
perquè fóra la seua
morada eterna i el refugi
del seu cos mortal**

La maledicció de Ra

Naguib Mahfuz

Trad. d'Isaïes Minetto i Josep Franco
256 pàgs. Bromera, 2002

GLÒRIA LLOBET: «LA INFIDELITAT

JA NO ÉS PATRIMONI EXCLUSIU DELS HOMES»

JOAN CARLES GIBBÉS

GLÒRIA LLOBET ES VA DONAR A CONÉIXER EN EL MÓN DE LES LLETRES AMB NOVEL·LES JUVENILS DE GRAN ÈXIT, COM ARA *QUÈ T'ANGOIXA, NÚRIA?*, QUE HA VENUT MÉS DE 60.000 EXEMPLARS. DARRERAMENT, HA REEIXIT TAMBÉ EN LA LITERATURA ANOMENADA «PER

A ADULTS». AQUEST NADAL COINCIDEIXEN A LES LLIBRERIES DUES NOVEL·LATS DE L'AUTORA EDITADES A BROMERA QUE CONJUMINEN ELS DOS VESSANTS: *CONNECTA'T, SÍLVIA* –PREMI ENRIC VALOR DE NOVEL·LA 2001– I L'OBRA JUVENIL *EL POU*.

–En quin dels dos gèneres se sent més còmoda?

–Còmoda m'hi sento sempre, quan escric. Mai no ho faig per obligació ni per compromís ni per demostrar res.

–En quedar vídua, la protagonista de *Connecta't*, Sílvia descobreix la vida oculta del marit i se sent estafada. Però, lluny d'enfonsar-se, sembla renàixer.

–Segurament s'hauria enfonsat si no s'hagués trobat en el punt de dir-se totes les veritats. Però, com que ella admet que la vida de parella no la satisfia gens, per quina raó li hauria de doldre que el seu marit l'enganyés?

–Una dona solitària que descobreix un nou món d'amistats a Internet. És aquesta una novel·la sobre la comunicació?

–Doncs potser és el contrari: una novella sobre la comunicació.

–Reivindica constantment el paper de la dona en la societat i en les relacions de parella. Volia fer una novel·la de caire feminista?

–Pretenia dir algunes veritats, denunciar algunes situacions que sovintegen molt en el nostre món.

–Es considera vostè feminista?

–Crec que hi ha coses que s'han d'anar explicant, encara. Als homes i a les dones. Hi ha moltes dones que perpetuen situacions que s'haurien d'haver acabat fa anys.

–A la novel·la s'afirma que la parella única i per sempre és una fal·làcia i que les infidelitats són el pa nostre de cada dia. Ho considera així?

–Amb aquesta contundència i rotunditat potser no. Però... El que sí que és cert és que les infidelitats matrimonials eren, fins no fa gaire, patrimoni exclusiu dels homes. Ara les dones també s'hi apunten. Això no vol dir que el matrimoni se'ns queda petit?

–A la novel·la tenen molta importància Internet i els xats. Creu en l'amor cibernètic?

–Crec en l'amor, sense qualificatius. Els xats són una forma de comunicació prou interessant per a fer-ne un estudi a fons.

–Interessant i... perillosa?

–Sí, sí que ho pot ser. No s'ha de menysprear tota la informació no verbal que ens perdem. Res més fàcil que enamorar-se xatejant: et fas la persona a la mida

del teu gust!

–A l'obra hi apareixen molts missatges electrònics, però pulcrament redactats. No traeix això la realitat dels textos que s'intercanvien per Internet, molt més anàrquics?

–Sí, i d'això ja en parlo a la novel·la. El llenguatge, a la xarxa, té les seves particularitats, però jo estava escrivint una novel·la, no pas un xat!

–S'ha parlat molt del «ritme àgil» que aconsegueix donar a les seues narracions. És una marca de la casa?

–M'agradaria que fos així. Si un dia algú em diu que ha trigat dues setmanes a llegir una de les meves obres no em sentiré gens bé.

–Les seues últimes novel·les contenen escenes explícites de sexe. Ho fa per desmarcar-se de la literatura juvenil?

–El sexe és un ingredient de la vida que no es pot obviar. Si vull qualificar les meves novel·les de «realistes» (i sí que ho vull), haig de descriure les escenes de sexe com descriu les altres.

–A El pou, un grup de joves manté un pacte de silenci al voltant d'una tragèdia que el lector descobreix a poc a poc. Hi predomina el misteri?

–Hi ha una mica de misteri, però és bàsicament una novella realista de sentiments, també. I, per cert, també hi ha alguna escena de sexe explícit. Els joves també el viuen, el sexe, segurament més del que ens pensem!

**Res més fàcil que
enamorar-se xatejant:
et fas la persona a la mida
del teu gust!**

Premis Literaris Ciutat d'Alzira

Els més de 600 convidats que es congregaren a la Sala Rex per conèixer de primera mà el nom dels guanyadors dels XIV Premis Literaris Ciutat d'Alzira van quedar fascinats amb la posada en escena que oferí la companyia Albena Teatre, que combinà amb encert la ironia i l'humor intel·ligent de l'actor i escriptor Carles Alberola amb la força vocal del grup mallorquí Cap-Pela. La dotació econòmica global del certamen fou de 51.130 euros.

Gabriel Janer Manila, amb *Daniel i les bruixes salvatges*, va guanyar el VII Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil. *La mort espera a Varsòvia*, de Josep Millo, en va resultar finalista. En la imatge, l'escriptor mallorquí amb Josep Maria Cataluña, patró de la Fundació Bancaixa.

Àlan Greus fou distingit amb el XIV Premi de Novella Ciutat d'Alzira per *L'hereu*. Pedro Grande, alcalde d'Alzira, va prometre augmentar la dotació econòmica per a la pròxima convocatòria.

Foto final amb els guanyadors. D'esquerra a dreta: Àlan Greus, Lluçia Vallés, Gabriel Janer Manila i Òscar Vilarroya.

El VIII Premi Europeu de Divulgació Científica Estudi General va ser concedit al treball *L'arrelament de les paraules*. El seu autor, Òscar Vilarroya, rep l'escultura de M. Boix de mans de Francisco Tomás, rector de la Universitat de València.

L'editor Josep Gregori felicita Lluçia Vallés, qui s'endugué el VII Premi de Narrativa Infantil Vicent Silvestre amb *L'illa de les fogues*, una narració de caire fantàstic que Bromera publicarà, com la resta de títols premiats, el mes de març.

El IV Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta va ser declarat desert pel jurat. La presidenta de la Mancomunitat, Mati Ferrà, anuncià la seua disposició a acumular la dotació econòmica d'aquest guardó en l'edició de 2003 per motivar la creació en l'anomenada «literatura d'idees».

Premis Literaris
Ciutat d'Alzira

Més informació a la secció «Premis» de la web <www.bromera.com>.

© Photo Starp

REVISITAR ELS CLÀSSICS

VICENT JOSEP ESCARTÍ

ÉS DE SOBRES CONEGUT QUE EL MOT «CLÀSSIC» SOL APLICAR-SE, ÚNICAMENT, ALS ESCRIPTORS –I MÉS GENERALMENT, ALS ARTISTES– QUE LA TRADICIÓ HA CONSAGRAT COM A GRANS FIGURES DEL PASSAT, QUE HAN ESTAT IMITATS I REVERENCIATS PER LA POSTERITAT POC O MOLT I QUE, EN EL NOSTRE TEMPS, SÓN OB-

JECTE DE VENERACIÓ I FINS I TOT DE «CULTE», PER PART DELS LLETRAHERITS NOSTRATS O APRENENTS DE TALS. ALMENYS, AIXÒ ÉS LA TEORIA. LA PRÀCTICA ÉS UNA ALTRA COSA MÉS DIVERSA, MÉS DIFUSA, POTSER, I EN LA QUAL ENTRARÉ, DE PASSADA SOVINT, AL LLARG D'AQUEST PAPER.

I és que la lectura dels clàssics –des de Jaume I a Teodor Llorente, des del quasi anònim redactor del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* als col·loquis de mossén Branxat– suposa, d'entrada, un esforç evident. Un esforç que sovint el lector no està disposat a fer i que potser no fa, entre altres coses, perquè al seu esperit més o menys crític allaren una sèrie de prejudicis evidentíssims –i també de tòpics grandiloqüents– que cal, si volem realment fruit de la lectura dels textos antics, deixar de banda tant com es puga.

Potser, si jo dic que l'obra d'Ausiàs March és una «rajola» literària, espantaré més d'un. Igual que si ho dic del *Tirant*. La cosa començarà a canviar si aplique el terme a la *Crònica* de Desclot, i un bon grapat dels que em llegeixen ara convindran amb mi que és insofrible la lectura de les poesies dels certàmens que tan acuradament va editar ja fa anys Antoni Ferrando. Però, hom hauria de reconèixer que March i Martorell tenen fragments francament farragosos, que l'obra de Desclot en té d'entretinguts –tant com la de Jaume I, que molts lloen sense haver llegit–, i que la poesia religiosa dels poetes de certamen té versos, de tant en tant, tocats d'una certa inspiració. De fet, la percepció d'aquelles obres varia sensiblement segons la mitologia que la nostra societat haja depositat sobre elles.

LITERATURA MEDIEVAL I DE L'EDAT MODERNA

Més clarament encara es pot veure si fem dos grans blocs: la literatura medieval serà lloada fins a l'extrem –fins i tot per persones que no passarien, en la seua lectura, de la pàgina tercera del *Vita Christi* de l'abadessa de la Trinitat, paradigma del feminisme *avant la lettre*, a més–, mentre que la literatura de l'edat moderna serà qualificada, d'entrada, de decadent –castellanitzada, pobra, esquifida, migrada, repetitiva, etc.– i quasi de mal gust, quan és evident que el mateix lector anterior potser s'ho passarà més bé amb un acudit del poeta Morlà, una xafarderia de Porcar o d'Aierdi, o els versos possiblement apòcrifs –tant se val, ara– del *Tractat del pet*, del pare Mulet. Però l'hipotètic lector a què faig referència es trobarà, sense adonar-se'n, condicionat per la crítica i, més concretament, per la crítica i els gustos de la Renaixença que encara, en bona mesura, arrosseguem.

La Renaixença i els seus epígons fixaren que la literatura del segle XIII al XV era extraordinària –inclosa la dels trobadors que no van escriure ni una ratlla en català–, mentre que la dels autors del segle XVI al XIX era dolentíssima, incloent els milers de versos en la nostra llengua de mossén Morlà, o els

Per a fruit
de la lectura
dels textos antics
cal deixar de banda,
tant com es puga,
els prejudicis

centenars de pàgines memorialístiques de mossén Aierdi. O els milers i milers de pàgines del baró de Maldà, ja a cavall dels segles XVIII i XIX. I així hem arribat als nostres dies. Sense capir, sovint, que els homes de la Renaixença pecaven del mateix defecte que tots els moviments estètics que els havien precedits: havien de negar allò immediatament anterior, mirar-se el passat remot i formular el seu present.

A això, encara, hauríem d'afegir, en el nostre cas, les «essències pàtries» que en violes i flors naturals es podien copsar en versos i ratlles de venerables homes medievals, enfrontats de totes totes a les vel·leïtats espanyolistes de «traïdors» personatges del Renaixement o del Barroc –i no cal parlar-ne dels il·lustrats!–, que van vendre la seua llengua i el seu país per un plat de lletilles de la Meseta. I tot això, òbviament, repercutí en la literatura o, encara, i per ser més exactes, en la nostra percepció d'aquelles literatures i escrits del passat més o menys pròxim.

LA IMPORTÀNCIA DEL CONTEXT HISTÒRIC

No diré que siga igual una pàgina de Muntaner, descrivint els peixos quadribarrats, que una pàgina de Miquel Parets, parlant de la pesta a Barcelona. Hi ha, segurament, una diferència de qualitat «artística». Però les distàncies es reduiran sensiblement si som capaços de situar-nos en els contextos específics

**Els homes de la
Renaixença pecaven
del mateix defecte
que tots els moviments
estètics que els havien
precedits:
havien de negar allò
immediatament
anterior, mirar-se el
passat remot i formular
el seu present**

**Teodor Llorente
va ser, sense cap dubte,
el poeta nostre
de més ressò
entre els valencians.
Encara és imitat,
cada any,
en presentacions
falleres**

on van ser creats aquells dos escrits i, potser, ens arribarà, com a lectors, d'una manera més o menys semblant, l'abrandat crit nacional del cronista de Peralada i la descripció terrible de la mort del dietarista barceloní.

Despullar-nos dels prejudicis imposats per la crítica, potser, és el millor exercici per a acostar-se als clàssics: a tots els nostres clàssics, des dels inicis fins a la Renaixença. Teodor Llorente

va ser, sense cap dubte, el poeta nostre de més ressò entre els valencians. Encara és imitat, cada any, en presentacions falleres. Els versos avantguardistes d'algun altre autor no han passat de ser una provatura mínima. Ni els de Llorente eren tots dolents ni els de l'altre –ja més actual– eren tots magnífics.

Ens cal relativitzar les etiquetes i, sobretot als crítics, ens cal acostar-nos al passat sense els prejudicis del nostre món. Si no ho fem així, tot allò que estudiem ens semblarà o rebutjable, amb un «pecat original» sempre evident, o magnífic i *sine macula*. I crec, sincerament, que no és això. Si no, proveu a aproximar-vos als autors del passat –i, evidentment, sempre n'hi ha hagut, de bons i de dolents–, amb uns ulls nous i, mentre siga possible, clars. En gaudireu més.

Pàg. 16: dalt, miniatura que representa a R. Llull i, baix, sant Sebastià, de J. Jacomart, retrat que sovint s'ha identificat amb A. March. Pàg. 17: esquerra, gravat d'una de les edicions incunables dels sermons de sant Vicent Ferrer; al centre, T. Llorente; i, a la dreta, gravat del *Vita Christi* d'Isabel de Villena.

‘LES VEUS DEL TEMPS’, UNA APROXIMACIÓ ANTOLÒGICA ALS NOSTRES CLÀSSICS

VICENT BORRÀS *

PER PRIMERA VEGADA, APAREIX UNA ANTOLOGIA GENERAL DE LA NOSTRA LITERATURA. DE MOMENT BROMERA HA PUBLICAT ELS DOS PRIMERS VOLUMS DINS LA COL·LECCIÓ «ELS NOSTRES AUTORS»: *LES VEUS DEL TEMPS* (ANTOLOGIA DELS MILLORS TEXTOS DE LA NOSTRA LITERATURA) VOLUM I [DELS ORÍGENS AL SEGLE D'OR]

Vosaltres, que vau ser protagonistes dels inicis de l'ensenyament de la nostra llengua i literatura, com veieu l'ensenyament de la literatura en el moment actual?

Jeremies Barberà: Partíem d'una situació molt precària i amb dues dificultats remarcables: d'una banda, la manca de materials i, d'una altra, les actituds indiferents o fins i tot hostils envers la nostra assignatura. Això féu que en un primer moment incidírem més en l'estudi de la llengua, per a després poder introduir l'ensenyament, sobretot historicista, de la literatura. Els canvis produïts per la reforma i el diferent enfocament que s'hi proposava, amb l'aparició de la tipologia textual, va fer que es canviara la perspectiva i que el text passara de ser element subsidiari a ser l'eix de l'ensenyament, tant en la llengua com en la literatura.

Carme Gregori: Els canvis socials produïts (en les relacions familiars,

I VOLUM II [DE LA DECADÈNCIA A LA RENAISSANÇA]. ELS PROFESSORS JEREMIES BARBERÀ I CARME GREGORI, RESPECTIVAMENT, HAN ELABORAT ELS ESTUDIS INTRODUCTORIS D'AQUESTES DUES OBRES. REPRODUÏM ALGUNS FRAGMENTS DE LA CONVERSA QUE HEM MANTINGUT AMB ELLS.

en les ofertes d'oci per als adolescents, amb una immigració creixent i diversa que cal anar assimilant...) tenen el seu reflex en l'ensenyament públic. Un ensenyament que, a més, està mancat de recursos humans i econòmics suficients per a fer-hi front. Dins d'aquest panorama, l'aprenentatge del valencià és un element integrador i la literatura, una eina extraordinària, una finestra oberta a la realitat i a la utopia. Cal utilitzar-la i traure'n el màxim partit.

I què fem amb els clàssics?

C. G.: En els clàssics hem de buscar alhora el reflex de la societat que els veié nàixer i el de la societat actual. Els clàssics ho són perquè continuen parlant-nos de les inquietuds comunes a tota la humanitat, aliens a les coordenades de temps i espai. Malgrat que en el nostre cas, potser, aquestes

**Aquestes Antologies
mostren un mosaic
de la producció literària
de les diferents èpoques i
divulguen els autors
a través de fragments
seleccionats dels seus textos,
els més canònics,
els més representatius**

coordenades hauran de tenir una consideració especial. El que cal reivindicar és la universalitat dels nostres clàssics. El dret a conèixer-los mitjançant una divulgació general, no solament des de l'escola sinó a través de tots els mitjans de comunicació.

J. B.: I a més de tot el que ha comentat Carme no hem d'oblidar que la bona literatura ha de ser el referent i el model per a un ús culte de l'idioma. No serà de més recordar que l'estudi de l'oratòria clàssica es feia a partir dels textos dels autors consagrats.

I les antologies Les veus del temps què hi aporten?

J. B.: Les *Antologies* desenvolupen un paper important, ja que mostren un mosaic del que ha estat la producció literària de les diferents èpoques i, per tant, donen a conèixer els diferents autors a través de fragments seleccionats dels seus textos, els més canònics, els més representatius. Hem de tenir clar, però, que aquestes lectures no han de ser el punt d'arribada, no hem de pretendre que la cosa acabe ací, sinó que les hem de considerar el punt de partida, a partir del qual –valga el joc de paraules– l'alumne ha de triar aquelles obres que vol

conèixer d'una manera completa. A *Les veus del temps* podem trobar matisos i enfocaments nous, maneres noves d'afrontar una mateixa realitat... Crec que

Els clàssics ho són perquè continuen parlant-nos de les inquietuds comunes a tota la humanitat, aliens a les coordenades de temps i espai

Els autors dels estudis introductoris als dos volums antològics *Les veus del temps*, Carme Gregori i Jeremies Barberà, són un punt de referència dins la nostra història recent. Professors de valencià pioners, pertanyen al primer cos de catedràtics d'institut d'ensenyament mitjà de llengua i literatura, nou en total per a tot un país que començava a anar a escola.

Les antologies *Les veus del temps* constitueixen un recorregut apassionant dels orígens i l'evolució de la nostra literatura a través de les pàgines imprescindibles i bàsiques dels nostres millors autors: des dels trobadors i els poetes d'Al-Àndalus fins als períodes coneguts com a Decadència i Renaixença, sense oblidar els noms més representatius del nostre Segle d'Or.

una de les aportacions més importants d'aquestes *Antologies* la trobem en l'heterogeneïtat en la manera de mostrar els textos, ja que no tots se'ns presenten igual, sinó que s'ha intentat trobar per a cada text el sistema més adequat perquè pugui arribar amb les màximes possibilitats d'èxit al públic lector. A més, també s'hi ha intentat que el lector no es quede sol davant de l'obra i, per tal que pugui situar-la dins del seu context, s'han elaborat les introduccions que ajudaran a comprendre millor els components antologats i a situar-los en un espai, un moment i unes circumstàncies històriques i culturals concretes.

C. G.: Els clàssics haurien de ser populars. Les *Antologies* són una opció nova, inexistent fins ara, diferent, que ofereix moltes possibilitats didàctiques o de gaudi personal en la lectura per plaer fora de l'àmbit escolar.

Perquè Les veus del temps no solament van adreçades a un públic d'estudiants, no?

J. B.: La utilitat de les *Antologies* no s'esgota en el camp acadèmic. Qualsevol lector que vulga endinsar-se en el coneixement de la nostra literatura per mitjà de les seues obres ho pot fer deixant-se guiar per algun especialista o pot optar per ser el propi guia, i per a aquesta segona opció les *Antologies* són una eina molt útil, perquè a través seu es pot tenir un contacte mínim amb els textos més emblemàtics i els diferents autors, a partir del qual confeccionar l'itinerari lector propi. Perquè, malgrat els vora vint anys d'estatut i d'escola, la societat valenciana té uns déficits: no crec que hi haja cap castellà que no sàpia qui és Cervantes o Lope de Vega ni cap anglès que no conega Shakespeare; en canvi, actualment encara són molts els valencians que pensen que Ausiàs March és solament el nom d'una escola o d'un carrer.

* ESCRITOR I ANTÒLEG DE *LES VEUS DEL TEMPS*.

UNA MONOGRAFIA PER ALS CINC SENTITS

MAITE INSA

«DELS TEUS VULGUES DIR, PERÒ NO VULGUES SENTIR», AIXÒ ÉS EL QUE ENS PASSA. *INTER NOS*, ELS VALENCIANS SOM CAPAÇOS DE BURLAR-NOS DE LA MANCA DE RECAPTE QUE DUEN LES RACIONS DE PAELLA

DELS MENÚS POPULARS, PERÒ MAI NO TOLERAREM LA GRACIOSA MÀXIMA D'ALGUNS VISITANTS, SEGONS LA QUAL EL PITJOR ARRÒS ES MENJA ALS RESTAURANTS DE LES NOSTRES TERRES.

D'uns anys ençà, alguns autors han fet esforços per a dignificar el que ix dels fogons de les cases de tot el país, i actualment comptem ja un volum considerable d'estudis locals o comarcals sobre cuina, la qual cosa contribueix a vertebrar un país que oficialment ens el volen diluït en un estrany llevat que segurament ens ha de dur encara moltes pluges. Doncs bé, en aquest context de proliferació de llibres gastronòmics, el reeixit

projecte d'Emili Piera amb Francesc Jarque i amb un suport editorial d'una eficàcia provada (la col·lecció «Monografies» de Bromera) alguna nova troballa ens havia d'ofedir.

«Probablement és un atreviment voler embotir una cuina tan crassa com la valenciana en unes pàgines tan magres com les meues», confessa el periodista Emili Piera, l'autor de *La nostra cuina*, a l'apartat d'agraïments, però el volum aconsegueix de fer un recorregut a vista d'ocell, força complet, de tot el que es cou als nostres fogons.

UN VIATGE AMB OLOR A SOBRETAULA

No és un llibre de receptes —tot i que en conté un centenar—, sinó un llibre de viatges... perdó, de cuina. El viatge al qual ens conviden Jarque-Piera o Piera-Jarque, malgrat que fa la mateixa olor de tinta que *Sant Vicent Ferrer* o *Gandia*,

capital de la Sabor, està impregnada de les flaires més diverses, i té l'olor senzilla i coneguda de les sobretaules nostrades quan, després de l'àpat abundant, els cuiners i ajudants enceten amb els convidats la dolça xerrameca de les olles. Perquè l'amenitat

del llibre rau en el fet que està confeccionat amb tanta cura que sembla escrit a raig, com si prenguérem nota d'algunes d'aquestes sobretaules sucoses. I tot això sense dogmes ni estigmes, amb els ulls ben oberts a la novetat, a la variació, a la troballa que ens ofereix el cuiner de la comarca del costat i que de seguida pot esdevenir un detall imprescindible de la cuina de casa nostra.

La nostra cuina fa el recorregut visual i oral per aquests aspectes bàsics del menjar: les matèries primeres, la cuina elemental (el pa amb oli i sal, les escalivades...), la cuina de cullera (tot el que fa referència als *putxeros*), els arrossos, el peix i el marisc, la cuina de la carn, la cuina d'autor, el vi i les llepolies (postres, torrons i begudes). Encapçalen alguns capítols imatges d'escenes dels retauls ceràmics que hi ha a la Casa de la Marquesa de Carcaixent, que lliguen el passat

dels costums culinaris amb el present del llibre i que, juntament amb les fotografies de plats ja cuinats, o dels productes valencians, converteixen el llibre en tot un clàssic per tenir-lo a mà i anar-lo assaborint a glopets.

RECEPTES PER PROVAR ELS MILLORS PLATS

Però no només això: *La nostra cuina* ens acompanyarà també alguns ma-

**L'amenitat del llibre
rau en el fet que
està confeccionat
amb tanta cura
que sembla
escrit a raig**

tins atrafegats vora el foc, perquè de ben segur que voldrem provar alguna de les excel·lències que s'hi descriuen i que trobarem, en forma de recepta clàssica però concisa, al final dels capítols. Ja hem dit que la narració flueix amb amenitat, com un llibre de viatges, i tota l'erudició que hi ha a la rebotiga, és a dir, tota la bibliografia amb què Emili Piera s'ha documentat, hi apareix sense que ens n'adonem, en forma de citacions breus, escaients, fugint de la *doctreria*, però també de la falsa modestia. El llibre està escrit en una discreta primera persona que afavoreix l'aparició d'alguns tocs d'humor valencià tan característics de l'autor, el qual es mostra igualment apassionat per la salmorra com pels sorbets; per l'ànec que cuina sa mare com per les obres d'art d'alguns amics cuiners. I, com tot llibre de viatges, convida a la visita dels llocs que anomena: la ruta dels restaurants i bars de qualitat de tot el país, allà on trobarem els millors arrossos o les millors tapes, el porc senglar o les gambes i la cuina d'autor. Ací és on es demostra, també, el treball de camp que hi ha hagut al darre-re d'aquest llibre de cuina, que ens farà molt de servei a l'hora de decantar-nos per visitar uns llocs o uns altres, o per no fer mai nostre el tòpic que ací no es menja bé l'arròs, o la *fi-deuà*, o els caragols.

L'encert de la col·lecció «Monografies» en aquest punt, és a dir, quan ja ha voltat per València, pels espais naturals,

La prosa precisa i audaç del periodista Emili Piera i la mirada irònica del fotògraf Francesc Jarque s'han unit per elaborar un llibre de gran qualitat, modern i complet que ens permet comprendre i assaborir la rica oferta gastronòmica valenciana.

La nostra cuina recorre la geografia culinària des d'una perspectiva nova. La història, la llegenda, les anècdotes, la mirada crítica, el rigor, l'humor... són els ingredients d'aquesta obra, que es completa amb un centenar de receptes dels restaurants amb més fama en cadascun dels plats.

per la figura de sant Vicent, etc., és acostar-se ara, més que amb cap altre volum, al món dels sentits: al sentit del tacte del paper cuixé que encara ens sedueix i al tacte de les coses de la cuina, quan aplanem les coques de dacs i ens escaldem els dits; al sentit de l'olfacte, per l'olor dels menjars i el de la tinta del llibre que, a més, com que és de gran format, ens permet de ficar-hi, no només el nas, sinó el cap sencer; al sentit del gust per tot allò que mengem i que hem menjat de les mares, i també dels pares agosarats que, amb aquest llibre, encara s'acostaran més a la cuina; al sentit de la vista, gràcies a les imatges nítides, impecables, de Jarque i la seua visió hedonista del món, unes fotos creades per despertar tots els altres sentits alhora; al sentit de l'oïda, perquè les paraules planeres del camp temàtic dels menjars ens espetegaran amb gràcia a les orelles i ens aniran ressonant després, quan assajarem, per exemple, de fer el sofregit

blanc al qual fa referència Piera.

Els cinc sentits es barallen per ensenyorir-se de *La nostra cuina*, i el millor de tot és que, la batalla, la guanyarà el que nosaltres voldrem, cadascú segons les preferències, perquè, com diu Emili Piera, «la nostra cuina és com el personal: molt diversa i fantasiosa, una mica deliquescents, amb problemes de fixació de perfils i marques i ben dotada de rebost».

Coneixes lectors a qui els agradaria rebre la revista de lletres *L'illa*? Ara tens l'oportunitat de subscriure'ls de manera totalment gratuïta. Ompli aquesta butlleta (o bé una fotocòpia) i envia'ns-la a: Edicions Bromera - Subscripció *L'illa* - Ap. Correus 147 - 46600 Alzira. També des de la web: www.bromera.com.

Nom		Cognom	
Adreça	CP	Població	
Telèfon	Professió		Edat
Correu electrònic			

Subscripció a la revista de lletres *L'illa*